

Zamujene priložnosti

Mag. Dušan Luin, predavatelj za področje igralništva, avtor prvega učbenika Igralništvo in družba, nosilni soavtor za igralniško strategijo, ki jo je vlada sprejela leta 1997, človek z dolgoletnimi izkušnjami na različnih strokovnih in vodilnih mestih v igralništvu in turizmu, član Sveta za turizem pri TZS zadolžen za spremljanje igralništva in igralniškega turizma, o aktualni problematiki igralništva pri nas.

Kaj je ključni problem slovenskega igralništva?

Problem je v tem, da ne sledi dovolj dosledno cilju »maksimiranja družbeno ekonomskih koristi in minimiziranja družbenih stroškov«. To se kaže tudi v temu, da zakonodaja ne spodbuja razvoja izvozno usmerjenega turističnega igralništva, temveč sledi predvsem maksimiranju davčnih prihodkov. Enostavno povedano, igralništvo naj ne predstavlja zgolj davčni vir, ampak naj služi predvsem razvoju izvozno usmerjene turistične ponudbe.

Zakaj Slovenija ne dobi iz igralništva vseh tistih koristi, ki bi jih lahko in ki jih je izpostavila v igralniški strategiji že leta 1997?

Zaradi neskladnosti, kajti neskladnost igralniške zakonodaje in deklariranih ciljev slovenskega igralništva je privedla prav do tega, da slovenska družba ne dobi vseh tistih koristi, ki bi jih lahko. Maksimirajo se sicer fiskalni prihodki, ne pa tudi družbeno ekonomske koristi iz gospodarske rasti in povečanega obsega tujske turistične potrošnje. Gre za to, da igralniška družba, ki bi želela vlagati denar v turistične naložbe, vstopnega DDV-ja ne more odbiti in zato se te naložbe enostavno zelo podražijo. Investicije igralniških družb v turistične naložbe niso spodbujane, temveč celo sankcionirane!

To vodi do tega, da vse igralniške družbe vlagajo le v tiste naložbe, ki so za poslovanje igralnice nujno potrebne – to je pretežno igralniški prostor in igralniška oprema. S tem pa ostajajo igralnice in igralni saloni ob tej fiskalni politiki, zelo podobni – usmerjeni pretežno v ponudbo iger. Brez temeljite preobrazbe fiskalnih obveznosti igralniških družb bomo z vidika ponudbe v kratkem imeli le »velike in male« igralne salone, ne pa tudi privlačnih turističnih igralniško-zabaviških resortov. V tem primeru bo najbolj na škodi prav slovenska turistična ponudba.

Zakaj takšna sproščenost pri delitvi državnih koncesij za igralnice?

Koncesijska politika, kakor se sedaj jasno kaže, ni domišljena. Izhaja iz principov pasivne koncesijske politike (podeljevanje koncesij brez predhodnega načrta in brez razpisa) ne pa iz aktivne. Pasivna politika podeljevanja koncesij ni dobra ne z razvojnega vidika in ne z vidika zagotavljanja »političnega zdravja«. Koncesije so se podeljevale brez resnega strateškega razmisleka. Zato se je ustvarila razpršena ponudba, ki domačim prebivalcem omogoča lažjo dostopnost do igralniških storitev, ustvarja pa tudi preveliko konkurenco, ki črpa svoj »potrošni potencial« iz istih tržnih območij. Poleg tega je bistveno povečala domačo igralniško potrošnjo in s tem povečala tudi družbene stroške v domačem okolju. Paradoks te koncesijske politike je tudi v tem, da je dajala prednost zasebnemu kapitalu in s tem spravljala v vedno bolj neugoden položaj igralniške družbe s »paradržavno lastnino«.

Kaj je s koncesnino? Zakaj ne konča v turističnih naložbah? Kje je?

Koncesnina naj bi bila namenski vir za spodbujanje razvoja turizma! To je jasno zapisano v igralniški strategiji. Za razvoj turizma na državni in na lokalni ravni. Na lokalni ravni naj bi se koncesnina uporabljala

za ustvarjanje prebivalcem prijaznega okolja in za vlaganja v razvoj turistične infrastrukture. V realnosti pa ta namenskost razvodeni.

Koncesnina je v praksi postala nenamenski vir, s tem pa jo je turizem izgubil. Slovenska turistična politika se s to izgubo vira ne obremenjuje prav posebno. Politika iz takih ali drugačnih razlogov ni poskrbela za kriterije te namenskosti. Za razvoj turizma bi bilo bolj koristno, da bi bile igralniške družbe zakonsko obvezane, da ta sredstva ali vsaj pomemben del teh sredstev same neposredno namenijo za turistične naložbe, ki bi jih te družbe morale tudi turistično tržiti.

Kako razrešiti paradoks lastništva igralnic v Sloveniji?

V slovenskem igralništvu prav to predstavlja velik problem. Države po svetu poznajo izključno državno lastništvo loterijskih družb ter se največkrat odločajo za privatno lastništvo kazinojskih družb. Ponekod pa so kazino družbe izključno v državni lastnini. Ni pa dvojnosti kot v Sloveniji! Običajno na istem ponudbenem trgu ne delujejo hkrati privatne in državne igralnice, kajti ob taki postavitvi tekmovalni pogoji niso enaki. Stroški poslovanja »državnih« kazinojev so v osnovi večji, poleg tega so te družbe pod konstantnim »ustvarjalnim« vplivom aktualnih politik. Ta »dualni« sistem lastništva moramo rešiti, saj »državnim igralnicam« že sedaj ustvarja negativne finančne posledice.

Zakaj je do tega paradoksa sploh prišlo?

Po letu 1991 so se razpasli igralni avtomati po gostinskih in drugih lokalih in sicer brez zakonske podlage. Skropulozni podjetniki so to ponudbo nekaznovano širili po mili volji. Politika ni znala preprečiti bohotenja te ponudbe. Kasneje je država uvedla nalepke za avtomate, problem nekontroliranega igranja pa je ostal. To se je reševalo ob pripravi strategije tako, da se igralni avtomati iz lokalov preselijo v igralne salone, ki naj bi poslovali po istih principih kot kazinoji; z dovoljenji in nadzorom. S tem, da je zakonodaja omogočila, da so igralni saloni v 100-odstotni zasebni lasti. Strategija je predvidela največ 20 igralnih salonov z največ 100 igralnimi mesti, kasnejša zakonodaja pa je brez resne razprave uvedla 45 igralnih salonov z 200 igralnimi mesti.

Zakaj toliko salonov?

Ne vem! Predvidevam, da iz določenih koristi.

Zakaj torej še vedno dvojne koncesije, ko je evidentno, da se briše temeljna razlika med ponudbo salonov in igralnic?

Z vidika ponudbe iger je razlika med kazinoji in igralnimi saloni vedno manjša. V evropskem merilu predstavljajo naši igralni saloni

z dvesto igralnimi mesti že velike evropske igralnice. Z uvajanjem novih tehnologij, ko se tudi tipične igre s kartami, kockami in z ruleto izvajajo avtomatizirano ali elektronicirano brez »žive sile«, se v smislu ponudbe iger razlike med kazinoji in med igralnimi saloni brišejo. Ker je cenejše in enostavnejše upravljati z avtomatizirano igralniško ponudbo, postajajo kazinoji vedno bolj podobni igralnim salonom. Seveda ni smiselno vztrajanje pri dveh tipih koncesije. Bolje je uvesti en tip koncesije, nato pa s koncesijsko politiko, predvsem pa z aktivno fiskalno politiko, spodbujati razvoj turistično-zabavišnega igralništva. To bi dosegli tako, da bi bila čista igralniška ponudba visoko obdavčena, igralniške družbe pa bi bile davčno stimulirane za vlaganje v hotelsko in drugo turistično ponudbo, kar bi stimuliralo obisk tujcev in večalo turistično potrošnjo.

Kaj je ključni problem slovenske populacije v odnosu do iger na srečo?

Nedavno smo dobili rezultate raziskave o igrar na srečo med prebivalstvom v Sloveniji, ki jo je opravil "Inštitut" Fakultete za uporabne družbene študije iz Nove Gorice. Kažejo na to, da naša populacija relativno veliko igra klasične "loterijske" igre in da je odstotek ljudi, ki zahaja v igralnice nizek, le nekaj odstotkov. Igralci lota potrošijo na mesec povprečno 16 evrov, igralci športnih stav 30 evrov, igralci iger na "živi" ruleti 52 evrov, igralci iger na igralnih avtomatih v igralnih salonih 55 evrov, igralci ki igrajo "živi" poker pa 65 evrov.

Dobrega pol odstotka slovenske populacije igra igre na srečo preko interneta in povprečno porabi na mesec 35 evrov. Ker med igralsko populacijo prevladujejo igralci loterijskih iger, je tudi razumljivo, da pretežni del populacije igra zaradi dobitkov in manj zaradi drugih bolj družabnih vzrokov. Igralci, ki so po mednarodnih kriterijih uvrščeni med patološke igralce (odsotnost lastne kontrole nad igranjem) predstavljajo 0,12 % odrasle populacije, tisti ki pa jih po mednarodni klasifikaciji uvrščamo med različne stopnje problematičnih igralcev skupaj predstavljajo 0,34 % populacije. Ti odstotki so precej manjši kot se je na podlagi tujih vzorcev do sedaj predvidevalo. Vendar nas to ne sme zavesti. Med starejšo populacijo (nad 55 let) ima probleme z igranjem 0,14% ljudi, med srednjo starostno skupino (od 30 do 55 let) je 0,34 % problematičnih igralcev, vendar je med mlajšo generacijo (nad 18 do 30) ta odstotek relativno visok in že zaskrbljujoč, 1,68 %. Čez leta lahko računamo, da bo ta "nova" generacija, ki raste v okolju, nasičenem s ponudbo različnih iger na srečo, prenesla te svoje izkušnje v kasnejša življenjska obdobja. Torej obstaja precejšnja verjetnost, da bomo čez dobro desetletje po "zasvojenosti z igrami na srečo", če med tem družba ne bo nič naredila za osveščanje, za preventivo in za "odgovorno igralništvo", že podobni ameriški in avstralski družbi.

Kako zajeziti pobeg v igralsko zadovoljstvo?

Začel bi pri samoodgovornosti ljudi in še posebej mladostnikov. Vzroki za nastajanje zasvojenosti so globlji. Ne začnejo pa se najprej pri igralni zasvojenosti, temveč v pomanjkanju drugih izzivov, motivov in želja. Država sicer ureja družbo, ni pa paternalizem njena prvotna naloga. V osnovi je vsak odgovoren za svoje početje in tudi pri igri se je potrebno držati grškega načela o pravi meri.

Igralništvo je specifična dejavnost, ki poleg pozitivnih družbeno-ekonomskih učinkov lahko povzroča tudi negativne družbeno-socialne stroške. Da se čim bolj prepreči nastajanje le-teh, mora država poskrbeti s politiko »družbeno odgovornega« ali »socialno varnega« igralništva. Gre za to, da se zaščiti posebno ranljive družbene skupine, pa tudi, da se zagotovi »zdravljenje« tistih, ki so zašli na polje odvisnosti. Na sistemski ravni pri nas te zadeve niso rešene. Država še ni poskrbela za kodeks vodenja igralnic, ne za kodeks oglaševanja igralniških storitev. Svetovalske in terapevtske storitve za problematične in patološke igralce so največkrat »samoplačniške«. Država brez moralnih zadržkov pobira visoke igralniške davke, ni pa pripravljena plačevati terapije tistim, ki so, tudi zaradi neodgovornega odnosa države do tega vprašanja, za-

padli v "igralsko depresijo". »Sistem odgovornega igralništva« mora iti čim prej skozi zakonsko proceduro.

Ali lahko v Sloveniji vsakdo vodi igralnico?

Samoumevno je, da bank in zavarovalnic ne more voditi nekdo, ki nima licence. Igralniško družbo, ne glede na to, da gre za družbeno občutljivo dejavnost, pa lahko vodi tudi nekdo, ki ključnih družbenih in ekonomskih vsebin te dejavnosti sploh ne pozna ali jih ne razume. Ni dovolj biti le lastnik, niti samo dober poznavalec igralniške operative, še manj pa le »politično primerna oseba«, da lahko to dejavnost vodiš tudi družbeno odgovorno. Menim, da je za vodenje igralnic in igralniških družb potrebno imeti »državno« licenco. Le s kompetentnimi in družbeno odgovornimi osebami, ki bodo igralništvo vodile družbeno odgovorno in ne bodo hlepele po ustvarjanju dobičkov za vsako ceno, bo ta dejavnost imela družbeni ugled. »Politična skrb« za imenovanje »najboljših kadrov« na odgovorna mesta v igralniški industriji ne izkazuje najboljših rezultatov.

Zakaj se z igralništvom in njegovim razvojem pri nas ne ukvarja nihče?

Res je, da v Sloveniji ni strokovno kompetentnega državnega organa, ki bi se ukvarjal z razvojno igralniško politiko. Z razvojnega vidika se s tem po svoji »zakonski dolžnosti« ne ukvarja noben specializiran državni organ. Za igralništvo skrbi Ministrstvo za finance. Če lahko rečemo, da je ta dejavnost v Sloveniji nadzorno in administrativno dobro pokrita, tega ne moremo reči za razvojni vidik. V igralniško razvitih državah sta nadzorni in razvojni funkciji igralniške dejavnosti popolnoma ločeni. Mi tega nimamo. Predlagam, da se oblikuje »Svet za igralništvo« kot heterogen, strokovno kompetenten organ vlade RS, ki naj zagotavlja dobro in širše sprejemljivo politiko trajnostnega razvoja igralništva oziroma igralniško zabavišnega turizma v Sloveniji.

Kje smo z našim igralništvom v primerjavi z Evropo?

Slovensko igralništvo je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja med prvimi v evropski prostor uvedlo tako imenovan ameriški stil zabavišnega igralništva. Konkreten primer tega procesa je igralniško-zabavišni center Perla. Na konceptualni ravni je to višek te ponudbe. Od takrat do danes je preteklo več kot desetletje. Sosednje države, ki so le sledile razvoju igralništva pri nas, nas s svojim razvojem igralniške ponudbe že resno prehitujejo. Naša politika razvoja igralništva postaja vedno bolj rigidna. Povečuje se število malih koncesij, kjer igra pretežno domača populacija, niso pa ustvarjeni zakonski pogoji za velike naložbe v turistične igralniško-zabavišne centre. Če smo bili pri oblikovanju igralniške strategije idejno v prednosti, nas je sedaj v realnosti prehitela Madžarska in sicer z načrtovanimi velikimi naložbami v turistične igralniško zabavišne komplekse. Madžarska politika je sprejela zakonodajo, ki omogoča tuje lastništvo in je davčno spodbudna za velike naložbe. Načrtovano je, da bodo te naložbe presegle pet milijard evrov. Pri nas pa nimamo niti konsenza, da bi sprejeli zakonodajo, ki bi tovrstne naložbe sploh omogočala.

Ali se lahko in kako Turistična zveza Slovenije vključi v reševanje te problematike?

Turistična zveza Slovenije že ves čas, še posebej intenzivno pa v zadnjih letih, pozorno spremlja razvoj igralništva in igralniškega turizma ter daje svoja argumentirana stališča in pobude v zvezi z urejanjem te dejavnosti. Pri tem izhaja iz stališča, da je »družbeno poslanstvo te dejavnosti predvsem v spodbujanju razvoja turizma, ne pa v smeri fiskalnega orodja za nabiranje dodatnih davkov«. TZS je organizacija civilne družbe s področja turizma, v kateri deluje veliko strokovnjakov, zato zmore zaznati različne problematike v širšem okolju in zna podati tudi rešitve. Lahko bi veliko prispevala k oblikovanju dobrih strateških usmeritev.

Renata Picej